

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 1 (No. 1).

Chicago, Januar, 1907

Leto II. (Vol. II.)

Bolja leta, želimo, da si naredi proletarci vseh dežel!!

CENJENIM ČITATELJEH IN SOMIŠLJENIKOM.

Nastopilo je novo leto. To pomeni po priliki "novo" nadaljevanje — v stari igri življenja. Ob tem času se mnogo obljubi in naredi se veliko sklepov. Treba je, da ga naredi tudi razrednozavedni delavec, zlasti slovenski in hrvatski socialisti v Ameriki.

V decembrski številki "Proletarca" je iz računskega pregleda razvidno, da "Proletarec" ne stoji na tako ugodni finančni podlagi, — ako se pomisli, da v računu ni za beleženih nobenih plač — ~~trajnih~~ ^{trajnih} — ~~biolo železi~~; to pa je zajedno tudi znamenje, da "Proletarec" še ni prodril med slov.-hrvatske delavce tako, kakor bi moral.

Nekaj se je sicer delalo, toda premalo se je.

Premalo se je delalo po Pennsylvaniji, Colorado, Utah, W. Va., Wisconsin, Michigan-u in Minnesoti.

Iz teh držav smo pričakovali večjih uspehov.

Ako vzamemo, da živi v Ameriki 80—90 tisoč Slovencev in 140—160 tisoč Hrvatov in da je od skupne svote najmanj 120—130 tisoč čitaviših delavcev, tedaj vidimo, kako malo je razširjen list po deželi in kako malo se je delalo v teku enega leta za propagando. Kar se je storilo do sedaj, pade večinoma le na tiste, ki stoje v ožji dotiki lista, t. j. v Chicagu, Glencoe in pa La Salle, Ills.

Konstatirati je treba, da omenjene tri kolonije niso po številu znatne, pač pa tvorijo dokaj zavednih delavcev. V njim je pomen organizacije za iz stare domovine.

V protju s temi kolonijami so v semitriji glede števila in pa razredne zavednosti Cleveland, Pueblo, New York, Joliet, Leadville in še nekaj važnejših naselbin po Pennsylvaniji.

V Clevelandu napr. živi 16,000 Slovencev; od teh je razrednozavednih 2%. Nekako temu slede druge, prejimenovane kolonije.

V Chicagu pa živi le nad 2,000 raztresenih Slovencev in je od teh 10% razrednozavednih in 20% manj zavednih.

La Salle in Glencoe se vjemata

istotako po teh odstotkih v Chicagu.

Iz tega je razvidno, da bo treba več agitacije, več dela; treba je pa tudi več volje pri delavcih samih. Da bi eni storilo vse, drugi pa nič, ni prav; kajti nobeden ni dolžan biti drugim suženj.

Sodruzi v Chicagu, Glencoe in La Salle pač niso dolžni več delati kot ostali, vendar pa to radi store brezplačno, ako vidijo, da se ostali delavci po deželi za stvar zanimajo.

Vsak naj dobro premisli, kolike važnosti je za slovenske in hrvatske delavce "Proletarec".

"Proletarec" ni list, katerega se danes ali jutri lahko prodaja — ne hem, za dobro cenjo pride enemu — ~~zapr.~~ — "Proletarec" je lastnina vseh; nič se ne more zgoditi, brez da bi se preje ne posvetovalo v slov. soc. Zvezi — v organizaciji. Sodruzgi! Delavci — tovariši!

Ako hočete, da se bo list izdajal tedensko, tedaj sklenite ob novem letu, da to *hočete!* Ako vam leži na srecu razredno zavedni delavski boj, tedaj sklenite, da boste pripravili *orožje* za ta boj!

Ako hočete, da se spolnijo vaše želje, da bi "Proletarec" izhajal tedensko, tedaj pojdite in *delajte*, agitirajte, organizirajte! Če bodo delavci-tovariši, izvršili svoje dolžnosti — mi bomo tudi svoje.

List ostane to, kar je bil. Brezobziren bič vsem sovražnikom proletarskega gibanja!

Drskar.

Od blizo in daleč.

— Ameriška delavska zveza (A. F. of L.) v New Yorku je na seji dne 24. dec. 1906 sprejela ostro resolucijo v korist Moyerju, Haywoodu in Pettibonu, ki zavoljo kapitalističnih zarotnikov sede v ječi v Boissie, Idaho. Vsi delegatje so izjavili, da je skrajni čas, da prično vsi unijski delavci z resnim delom, ako se hoče po nedolžnem zaprte osvoboditi ječe. V ta namen se bodo izdali posebni agitacijski letaki in vse unije bodo prispevale v obrambni sklad, ki so organizirane v ameriški delavski zvezi.

— Ameriški privilegirani lenuhi so ob novem letu 1907 razdelili med seboj \$176,072,200, katere so izprešali iz ameriških delavcev. Ta denar se bo razdelil le med tiste le-

nuhe, ki so organizirani v velikih modernih roparskih družbah. O vrednosti plena, katerega bodo razdelili manjši roparji med seboj, pa nimamo statističnih podatkov. Vse kakor pa dokazuje že prvi statistični izkaz, da taki ljudje vedno živijo udobno življenje, ki delajo z denarjem, naobratno pa take, ki delajo s svojim umom in rokami, vedno tepejo nadloge in stiske.

Sedaj je tudi umljivo, zakaj je g. R. S. dne 14. decembra 1906 vpil v "Glasniku": Žive! denar! Proč s socializmom!

— "Kapitalistična veda se opira na mezno oduštvu, na oduštvu izkoriščanje delavske moči, tako piše "Hamburger Echo": "V tem oduštvu, kateremu se vedno darujejo človeške pravice, blagostan, človeško zdravje in življenje, pa išče denarska poželjivost in vladobleplost svoje veselje. To oduštvo ima popolnoma monopolističen značaj, ki je vtemeljen v današnjem pravnem redu."

Kar se je do dandanes zakonitim potom zvršilo, da bi se omezilo to oduštvo, je točko, kot nič. V tem oziru si delavci lahko le sami pomagajo in sicer potom organizacije.

— Dne 24. dec. 1906 je osebnih vlak St. Paul in Sault Ste Marie železnice pri Enderlinu N. D. trčil ob lokomotivo, ki je premikala vozove. Rezultat: *Devet mrtvih, mnogo pa ranjenih.*

Taki mnogomori se ponavljajo na ameriških železnicah dan za dnem. Pa za kaj bi se ne? Dandanes se kaznuje le male tatove, mnogomordilci se pa svobodno vozijo v avtomobilih, ker jih njih dobro reje ne denarne mošnje varujejo pred kaznijo.

— Zvezni sodnik Lewis, Denver, Colo., je v neki odločitvi izjavil, da ima gubernator države pravico vsaki čas proglašiti obsedno stanje in vojni sod le v enem kraju države ali pa v celi državi; pravico ima odposlati takoj vojake v kraj, v katerem je baje punt in dati samovoljno zapreti le nekatere, ali pa vse državljanje, ter jih dati vojaško zastražiti.

S to izjavo je torej z vojaško silo zadavljen civilni zakon, zavezna ustava in izjava neodvisnosti se pa tepta z nogami. Tomaža Jeffersona so sumili med staro in obrabljeno šaro, njegovo mesto je pa zasedel Ales Hamilton.

Daleč smo prišli v veliki ameriški

republiki. Kaj takega bi se ne upal ziniti niti kak sodnik v sveti Rusiji, kjer samodržtvo oholo vzdiguje svojo glavo. Svobodni ameriški državljanji so sedaj le igračice v rokah gubernatorja, s katerim se lahko gubernator poljubno igra. Koliko časa bo še ameriško ljudstvo spalo in poslušalo meščanske politikarje, ki pojejo sirenske pesen o prosperiteti Zdr. drž., pri tem pa ustavno zajamčene pravice ginevajo, kakor sneg, ko ga pomladansko solnce obsije.

— Na Francoskem katoliški cerkvi "huda" prede. Vlada je pričela z vso strogostjo nastopiti proti takim duhovnikom, ki se upirajo novemu cerkvenemu zakonu.

Papež sam ščuva duhovnike, naj se ne uklonijo državni avtoriteti, drugi kardinali in višji pismouki širom sveta mu pa sekundirajo. Kako čudni so klerikalci. Kedar delavci zahtevajo svoje pravice, tedaj jih papež in vsi višji pastirji proklinjajo kot puntarje, prekucuhe, če se gre pa cerkveno bisago, tedaj pa papež puntarje v talarjih in kutah blagoslovlja. Ej, namen posvečuje sredstva!

— Avstrijski "burgtrotel" je dal papežu \$400,000 podpore, da bo tem ložje vstrajal v borbi proti Franciji.

Avstrijski narodi se selijo trumoma v Ameriko, ker jim doma ni živeti. "Burgtrotel" pa podpira z denarjem, ki je izprešan iz avstrijskih narodov protikulturni boj klerikalcev.

Ali bi ne bilo pametno, če bi avstrijski narodi pognali "burgtrotela" z vso klerikalno zalego preko meje?

— Ob spomeniku Giordano Bruna, katerega so dne 17. febr. 1600 sežgali na Campo di Fiori, ker so papež, večki duhovniki in drugi pniki tako hoteli, se je sredi decembra minolega leta vršila ogromna demonstracija proti klerikalizmu. "Živela Francija! Doli z Vatikanom!" je donelo prestrašenim višjim psmarjem na uho. Vse vojaštvo je bilo na nogah, ki je zopet po stari navadi sekalo in zbadalo ljudi.

Ta demonstracija pa dokazuje, da se resnice ne dajo zatajiti z gromadami, ne s puškami. Naj pismoutki in vojaki uganjajo, kar hočejo, kazalca časa pa ne bodo pomaknili nikdar nazaj!

RAZREDNA BORBA.

(Konac.)

Vojska, tako uvježbana i strogo disciplinirana prema najnovijim načelima zastrašivanja i nasilja, postaje jakim stupom današnjeg poretka, najozbiljnijim zaštitnikom kapitalističke klase.

Samo jedna zapovijed odozgo i živa je mašina spremna, da se upusti u najbijesnije pustolovine, da čuva zlatnoga boga: — kapital i njegove kreature.

Dinastički karakter ratova u današnjem kulturnom svijetu gotovo ne postoji. On je pripadao izključivo prijašnjim vijekovima, kada je najmanja nrepirka i uvreda medju vrhovnim vladarima bila povodom rata. Danas je kapital gospodar. O nje na vrhu društvene piramide i sve institucije, kao što svi oni, koji vladaju, i svi oni, nad kojima se vlada zavise od njega, njemu se klanjaju i njemu služe. To je bog, to je car nad carevima i najveći vladodržac svijeta. On izazivlje sve društvene valove i nezadovoljstvo, njegova tendencija, da se proširuje, da obuhvati što-veća i što više tržišta, radja isto tako diplomatske sudare medju narodima, mržnje, nesuglasice i beskonačne ratove.

Englesko-burski rat diktovale su primjerice aspiracije engleskih nezasićenih kapitalista, da jednom za uvijek stanu nogom na bogate južnoafričke zlatne i srebrne rudnike. Rusko-japanska vojna bijaše plod pohlepe ruskoga kapitala koji je u glavnome pripadao rođjacima i članovima carske obitelji, da raširi svoja poduzeća na daleki istok. A isto tako bijaše i pobjeda Japanaca prirodni rezultat neminovne nužde tamošnjeg kapitala, da proširi vanjsko tržište zasvoju robu, jer je nutrašnje bilo već odavno prepunjeno. Svakidnevno kolonijalno uništavanje urođeničkog pučanstva po evropskim "civilizovanim" državama, vrši se takodjer u svrhu proširivanja tržišta, usadjivanja kapitalizma u tim divljačkim i nekulturnim krajevima.

Da se nisu samo prije nekoliko mjeseci sukobi radi Maroka usljed istih ekonomskih uzroka izrazili u oružanom sudaru Francuske i Njemačke, to se ima u glavnome zahvaliti razredno osvještenom proletarijatu ovih dvaju zemalja, koji je bio spreman, da upotrebi svu svoju moć, e bi zaprečio takov rat, toliko pogibeln i sudbonosan za kulturu ne samo francusku i njemačku, već i onu cijelog civilizovanog svijeta.

Sposobnost dakle kapitala, da napreduje, njegova neograničena želja za uvećavanjem, najglavniji su impulsi i pokretala savremenih ratova, koje će odstraniti samo uknuće njihove podloge: privatnoga vlasništva sredstava za proizvodnju i promet i njegova zamjena s kolektivnim vlasništvom.

U ime zaštite domovine tjeraju bezumni vladaoci na bojna polja sve narodno-radničke elemente, koji su najzdraviji i najsposobniji za život, huckaju jedne protiv drugih i oni se počinju međusobno ubijati, tamaniti poput divljaka, poput gladnih vukova. Tisuće i tisuće nesretnika ostavljaju svoje dragocjene kosti i tjelesa po gorama i do-

inama, u raspoloženju gorskih zvjeri i grabežljivih ptica. Bezbrojno mnoštvo ranjenih i doživotno osakaćenih proklinje ogorčeno vladalačke pigmeje, koji su ih poslali u rat, proklinju i boga, u čije su milosrdje uzalud vjerovali, a i vlastiti svoj život. Obitelji ostaju gladne, brigu i užas zahvaća sve, ruši se narodno blagostanje, daće i porezi rastu zlokobnom brzinom, polja opuste, radionice i tvornice zapinju, crna nevolja gnijezdi se u srcima svih radnih slojeva. Moloh militarizma, taj grozni ostatak barbarstva, ta kuga za ljudsku dobrobit, guta i truje njihove živote, donosi propast, razara gradove i sela, zaustavlja točak napretka. Razvrat, smrt, opustošenje, siromštvo, demoralizacija, to su stalni pratoci militarizma u mirno i u ratno doba.

Ima li čovjeka, što zdravo misli, a koji nebi bio svjestan apsurdnosti vojne institucije, kome se kosa nebi ježila nad tom ludošću naroda, da si prouzrokuju naveće i nepopravljive nesreće radi šačice bogataša, koji se ne bi začnuo i zadržao od užasa pred vojnom sablasti, koju je tako genijalno opisao Leonid Andrejev u poznatom njegovom "Crvenom smijehu?" Tko bi imao tako debele živce, da ostane hladan pred groznom povorkom tog ljudskog demona smrti, koji stvara toliko bijede, koji nosi toliko mizerije i opačine, koji uništuje toliko narodnog bogatstva i slobode, kome se protivi svaka nauka, svaka logika, cijela ljudska priroda i sam društveni napredak! Tu se samo oni, koji su već odavno uljuljali savjest, koji su izgubili ljudsku sliku i priliku, kojima su debela pokrivala zastrla sve moralne pobude, u kojima interes zaslužuje svaki humani osjećaj, koji s "vrhunca slave"*) osnovavši svoje krvavo carstvo na planini ljudskih glava, zločuvno i zlobno triumfiraju nad nevoljom cjelokupnog naroda.

*

Jedno je svojstvo kapitala, da se on može razvijati samo onda, kad su zajamčeni tihi i mirni društveni odnošaji. Usljed toga, dok on s jedne strane često izazivlje za svoje proširenje i osvajanje novih tržišta, državne ratove, dotle se s druge strane, javlja kao protivnik svakoga rata, koji priječi njegov razvojni proces, lišavajući ga radnih snaga i ograničujući mu u znatnoj mjeri unutarnja tržišta usljed umanjanja kupovne sposobnosti osiromašjelog pučanstva.

I u najnovije vrijeme preteže daleko ta posljednja tendencija. To je činjenica, koja se izražuje u već spomenutim ligama mira, dvojnim i rtojnim savezima, zagovaranju misli o osnutku međunarodnih mirovnih sudova i u cijelom nizu sličnih mudrolija svjetske diplomacije.

Osim toga čine tehnički izumi i usavršavanja ratnoga oružja i tehnike svaki rat sve zuumčarskijim i nesigurnijim, dapače i za one države, koje su u tom pogledu najsil-

*) To je jedna slika pod istim imenom, o čijem sadržaju ovdje govorimo, od čuvenog ruskog umjetnika Vereščagina, koji je u svojim radnjama neobičnom sugestivnošću predočio sav užas krvavih ratova.

nije. To je druga negativna činjenica protiv rata, jer prema zakonu razvoja u koliko neka stvar više napreduje, u toliko sve više naginjuje svojoj propasti.

Ratovi će se sve više prodjivati u intresu same te kapitalističke proizvodnje, koja ih je do sada inspirirala. Na taj će se način vanjski neprijatelji domovine t. j. kapitala postepeno udaljiti od svojih ofenzivnih pozicija i prestati ulijevati strah "narodnim" spasiteljima i braniteljima reda i mira.

No s time se ne uništuje uvjerenje o korisnosti stajace kojske.

"Vanjski neprijatelji, krešti u koru buržoazije i njene kreature na sve četiri strane svijeta, postaju zaista neopasnim za domovinu, ali u stajaću vojsku ne smije nitko da dirne, nju dapače treba uveličavati svim mogućim načinima." I tko bi progovorio protiv te institucije bio on član buržoazije ili opozicionalne klase, svi hrle da ga ožigošu pečatom bezdomovinstva i izdajništva. Kako? Tko li se usudjuje, da tako drsko dira njeno mezimče, njenu slavu, doku i moć? "To su izrodi ljudstva, govori buržoazija, najveći dušmani svoga naroda i njegovog blaga". I ona pljačka radno pučanstvo, baca na prosjački štap čitave siromašne obitelji, samo da pani nezasićeno ždrijelo vojničkog čudovišta, da uveličava kastu privilegovanih Marsovih ljubimaca — časničke, najneproduktivniju hordu u savremenom društvu.

Me vrlo dobro razumijemo motive za tu njezinu vladajuće klase prema stajaćoj vojsci, pa ona sama ne nastoji sakrivati ma bilo pred kim. Moći ih je čuti na usta svakog časnika, ministra, prodanog novinara i svih državnih i crkvenih službenika. No nitko ih nije odao tako iskreno i cinično kao njemački imperator, to — po karakteristici Tolstojevoj — utjelovljenje svake smiješnosti i karikature na svijetu.

Eto, dakle, što je on govorio god. 1892. mladim vojnicima: "Novaci! Pred oltarom i pred božjim službenikom zakleli ste mi se na vjernost. Vi ste još premladi, da shvatite svu važnost onoga, što vam je bilo ovdje rečeno. No gledajte prije svega, da ispunjavate bezuvjetno (k. m.) zapovijedi i naloge, koji će vam se dati. Vi ste mi se zakleli na to, djeco moje garde! Sada ste vi postali mojim vojnicima, vi mi pripadate dušom i tijelom. Za vas sada nema drugoga neprijatelja, osim moga neprijatelja. Socijalistički huškari mogli bi dotjerati dotle, te bih ja vama mogao zapovijedati, da streljate svoje rodjake, braću, dapače oceve i majke — očuvaj nas bože toga! No i onda treba da se vi pokoravate mojim zapovijedima bez kolebanja."

Komentari su izlišni.

Vidi se, da za sve sluge kapitala od okrunjenih i bogopomazanih kraljeva i zločinaca do posljednjeg pandura postoji i "nutarnji neprijatelj" domovine, radi koga oni goje i jačaju tako marljivo militarističku hidru.

Neka radnički slojevi dobrano razmisle sve to i samo si predstave, kakvi strah zadaju svojom organizacijom i razrednom svijesti cijeloj buržoaziji i kakve se prioreme svakidnevno čine za njihovo istrebljenje i uništavanje. Nutarnji naime

neprijatelj nije niko drugi osim onih, kojima je predvodnica socijalna demokracija i svih onih, koji su nezadovoljni s današnjim, tako "prekrasnim" i božanstvenim poretkom.

*

Stradanje ima svoj maksimum strpljivosti, koje se, kad ga se nadmaši, izrazi u otvorenom nezadovoljstvu. U koliko je eksploatacija nad radničkim slojevima (tvorničkih radnika, seljaka, malih obrtnika, sitnih vlasnika itd.) sa strane države veća i tiranizam, što ga ona drži nad njima žešći, u toliko je i otpor proti potlačivanju jači i odlučniji. Na taj se način stvaraju razni oblici buna, nutarnjih razmirica, revolucija, štrajkova itd., u kojima se baš stvaraju široko polje gdje vojska pobjedonosno ispituje svoju moć u kroćenju "nutarnjih neprijatelja" domovine.

Nijedan veći štrajk, nijedna skupština i manifestacija protiv današnje nepravde ne obavlja se bez zastrašivanja vojske, ako ma bez aktivnog pokolja. Nijedan se izbor ne vrši bez njene prisutnosti, nijedan ustanak protiv samovolje i nasilja ne prolazi bez ubijstva i heroizma vojske. Uopće u svakom slučaju: i tamo, gdje radnik traži izlaz iz nesnosnog položaja, gdje se bori za hljeb i uzduh i tamo, gdje iste zaštitu svojih najelementarnijih građanskih prava i slobode i tamo, gdje ne dopušta da ga pljačkaju kao nijemu životinju, kao pokornog roba — u svakom slučaju, velimo, isprečuje mu se na putu stavljenih zapuše usta dimom, a glava...

Već Mirabeau je rekao u svom "Essai sur le despotisme": "Stajace su vojske oruđe despotizma... One su uvijek bile i bit će bič za slobodu."

U svim sukobima medju kapitalom i radom miješa se vojska uvijek u prilog gospodujuće klase: i onda, kad strelja radnika radi njegovog nezadovoljstva i onda, kad mu bestidno otimlje kruh u vrijeme štrajkova, zamijenjujući ga s vojnicima u tvornicama, radionicama i na drugim mjestima.

Takovu nišku i podlu ulogu igra ona u svakom pogledu za radničku klasu u mirno doba. I kad držimo u vidu, da je vojska sastavljena pretežnim dijelom od samih radnika, seljaka i drugih proizvodnih slojeva, izlazi u konkretnoj formi onaj porazni fakat, koga mimogred spomenusmo prije, tako žalostan i užasan, da je radnik u vojničkoj odori najveći neprijatelj radnika u civilu. Jasna je lukavština buržoazije, da podvrgava radničku klasu vlastitom međusobnom istrebljenju.

Socijalno-demokratska stranka vidi na taj način u vojsci jednog od najvećih dušmana ljudskoga razvoja, napretka i kulture.

U Francuskoj i Belgiji imale naša stranka specijalno mjesto u svome djelovanju za antimilitarističku propagandu, imade fondova, pojedinih društava, literatura i bezbroj drugih srestava. Uspjesi, koji su tamo postignuti u tom pogledu, nečuveni su i ogromni.

Socijalna demokracija u svim zemljama ustaje najodlučnije protiv militarizma. Kritizira ga na svim linijama, bori se s njegovim aspiracijama, te je uspjela usljed

svoje energične i stroge analize, da ga zaljublja u njegovim temeljima, da pokaže očividno njegovu apsurdnost i skorbu njegovu smrt.

Militarizam će postojati, dok se ne ukine privatno vlasništvo. No njegova sadanja forma može da se promijeni i u današnjem društvu. Stoga zahtijeva socijalna demokracija u svom minimalnom programu zamijenu stajaće vojske s narodnim oružanjem i riješevanjem međunarodnih sporova mirovnim sudovima. No tu njeno djelovanje ipak ne zastaje. Ona ide i dalje. Organizirajući proletarijat, osvještajući ga u svim pravcima, usadjujući mu duh razredne svijesti, pokazujući mu na neodrživost cijelog društvenog poretka, socijalizam nastoji, da išču-pa današnju eksploataciju iz korjena, a istodobno i sve njene atribute i neophodne pratilce: crkvu, policiju, sudove i cijelo državno uređenje zajedno s militarizmom.

Posljedice za militarizam od tog općenitog djelovanja socijalne demokracije, jesu upravo na dlanu. Vojske su dezorganizovane. One su pune vojnika i časnika, koji su socijalisti, duh mašinalnosti iščezava iz njih, demoralizacija i nepokornost pokazuju se ujednoj ili drugoj formi, zablude izhlapljuju, započinje govoriti razum i svijest.

Periodična štampa donosi nam svaki dan porazna izvješća, kako se vojnici odriču, da pucaju na štrajkaše, ne će da igraju podlu ulogu štrajkolomaca i t. d. Ono, što je jučer bilo iznimkom, danas je pravilom. Ono, što se do nedavna računalo jačim i nepokolebivim od granita, danas je sa svih strana potkopano. Vojska je otrovana u svome srcu. Njena je disciplina razrovan, njen je moral za uvijek pokvaren. "Bajoneti počinju dobivati razum."

U Rusiji se cijele pukovnije protiv apsolutizma, otkazuju mu svoju poslušnost i polaze u šumnu bujicu revolucije, da obaraju ono, što su do sada branile, da se bore protiv bijesne reakcije, protiv dušmana slobode i mira. Najglavnija potpora apsolutizma u svojoj je agoniji. Čuju se već duboko očajni glasovi viših i nižih dostojanstvenika.

I kada je najveći autokrata i krvopija cijelog civilizovanog svijeta nezadovoljan s vojskom, koja mu je do sada bila pasji prvržena, kada je on započeo da sumnja i da se plaši od rastrovanosti i rasklamanosti vječnog bedema monarhizma i krvooštva, onda je to jedan strašni znak ne samo za njegovu budućnost, već i za cijeli savremeni poredak. To je jedan od najrječitijih argumenata, koga ljudska historija nije još do danas poznavala, argumenat, da je udarilo pogrebno zvono carizma, da se približava orijaškim koracima kraj eksploatacije i tiranizma, da carstvo socijalizma stupa odlučno na pozornicu svijeta, noseći u svome zagrljaju slobodu za sve radne slojeve, za sve bespravne siromašne i nevoljne.

Nepokolebivi stupovi eksploatacije i bezumlja ruše se zlokobno i nije daleko moment, kad će se rurtvati cijelo današnje društvo klasa i privilegija, a na njegovim razvalinama podići zgrada pravde i sve-svjetske sreće.

RUSKE ARISTOKRATINJE KAO REVOLUCIONARKE.

Poznato je, koliko sudjeluje u svim narodnim borbama ruskoga naroda žena. Osobito pako u ruskoj revoluciji. Još su nam živo u pameti imena Vera Zazuli, Petrovska-ja, Vera Figner, Akimova, Lebedova. Ove su sa mnogim svojim družicama sudjelovale u ruskoj revoluciji za Aleksandra II. Sadanja revolucija ne samo da bilježi isto toliko glasovitih revolucionarka, nego je povukla u vrtlog političke borbe i djevojke i žene iz aristokratskih krugova. Mnoge su aristokratske ruske žene ostavile svoje sjajne i udobne odaje i sklonule se pod nizki strop sobice kakvog revolucionarca. Nisu se začale zamieniti zadah parfuma sa dimom eksplodirajućih bomba. Jedna od ovih jest gdjica. Izmajlović. Ona je svojom rukom bacila bombu protiv guvernera Kurlova. Bila je kći ruskog generala, koji je bio ne samo na dvoru mnogo i rado vidjen, nego je stajao u srodstvu s članovima carske obitelji. Još u zadnjem času prije osude slavila je revoluciju i odbila svako pomilovanje. Najzanimiviji je slučaj gdjice. Venevska-je, koja je organizovala atentat protiv generalnog guvernera u Moskvi, admiralu Dubasova. Gospodjica Venevska-ja kći je generalnog majora Benovskoga, koji na dvoru zaprema vrlo važno i uplivno mjesto. Ona je slovila ne samo kao osobita ljepotica, nego je uživala glas, da je i vrlo darovita i naobražena. Stupila je potajice među revolucionarce, te je pokazala vanrednu odvažnost i samozataju. Početkom ožujka došla je u Moskvu u pratnji tehničara Lubkovskoga. Ondje je ustrojila laboratorij, u svrhu, da priredi bombe za atentat. Nekoga dana eksplodirala joj je jedna bomba i odkinula joj prst. Ona je eksploziju umjela vješto zašušuriti, te je s velikim heroizmom podnela boli i sama otišla u bolnicu k liječniku, da joj ranu lieči. Kad je atenta na Dubasova izvršen, uhićena je i stavljena pod iztragu. Kod iztrage je odlučno tajila svoje ime i porietl o, tako da nitko, ni sam njezin otac u Petrogradu, nije znao, da je pod iztragu stavljena djevojka i organizatorica cijelog atentata, njegova kći. Dugo vremena trebalo je, dok je policiji uspjelo saznati, da je ona kći generalnog majora na carskom dvoru. Kod sudbene razprave je Venevska-ja sve zadivila svojim mirom, dostojanstvom i duhovitim govorom. Mirno i ozbiljno prikazala je u svojem govoru zlo, što proizlazi iz sadanjeg carskog režima i težki položaj naroda, a na koncu je kazala divnu riječ, da svoje sudjelovanje u toj borbi protiv apsolutizma smatra samo svojom dužnošću, koje jej nalaze —poštenje! Sud je liepur, pametnu i odvažnu kćer generalnog majora odsudio na doživotni prisilni rad u Sibiriji. Nur ipak je odlučio, da će osudu predložiti caru na odobrenje.

I. Žemberger: Oprosti, za to što vilko je bilo prepoznato. — Andr. Kraivanju naše sočutje...

KRIŽARSKA VOJNA.

(Misao Hrv. Zastave od 27. prosinca.)

Zakukali naši klerikalci, kad viješe, kako se slobodoumnost i socijalizam širi među Hrv. u Americi. To ih tako bode, da nemogu ni časka više mirovati, već skovaše urotu, kako će proklete slobodnjake i socijaliste utuč. I bogme povedali su cijelu križarsku vojnu. A pomislite samo, napred stupa general R. Gršković (koji dolazkom u Am. htio, da preuzme na sebe anarhistički i socialistički list "Branik"); on je stjegonoša, pa kad njega vide chicaški slobodnjaci i socijalisti, ti će morat zbilja u bijeg na vrat na nos, da spase svoju zdravu pamet! Jer vam taj čovjek zbilja ima vražju moć. On svakog uvjeri, kako je socijalizam — potrebna stvar. Taj čovjek smatra svojom životnom zadaćom, da privadja izgublene ovčice klerikalizmu. Osobito među ženama izvrstno agitira, hoteći je sve strpati u tu klerikalnu organizaciju — za zaglupljivanje čovječanstva. U istinu taj čovjek vodi cijeli agenturni posao. No mi mu možemo samo reći hvala, što nam tako dobro pomaže u agitaciji.

Druga veličina, koja spasava vjeru i očinski se brine za radništvo, to je znameniti popo, koji prije mjesec dana došo iz starog kraja, da radnicima, koji ne vide dalje od nosa, sa svojim lamentiranjem izpije mozak, i tako dočepa sjajni novaca namjeneni u podporu poznatome varalici H. Sirovatki, koji bez sredstva u Hrv. luta ko muha bez glave.

Taj isti popo je osnivač klerikalne organizacije, s kojom misli slobodnjake i socijaliste smrviti u prah i pepeo — ne, ne smrviti, on ih pak previše voli, on će ih radje "preporodit u Kristu"! I zaista skupilo se njih već 6 — slovom šest popova u njihovu organizaciju! E, to će biti vojnici u križarskoj vojni protiv slobodnjaka i socijalista. Na stu imali su skupštinu, da se na njoj prihvate pravila iste organizacije. Ali kad tamo ti proklti slobodnjaci pozdraviše u svojim novinama popove sa "abcug", te se popovi tada izjavili, da sa njima nije ništa, jer neće, da idu u popovske zamke. A o popovi, nemajte tako, spasivati duše slobodnjaka i socijalista, ako oni vas kamenom, v njihov kruhom!

Kako se vidi, počeli su klerikalci svoj zaglupljivački posao tjerati sve u šestnajst, rade svom silom, da polučo ono što s najbrutalnijim progonima u Hrv. uspjelo nije. Sada dodjoše oni, da oprobaju sreću, pa takoželjno pružaju ruke slobodnjacima i socijalistima, pjevajući: ribice lude hodite amo, ribice kuda bježite tamo... Ali ribice bježe, ah, tamo, tamo — a klerikalci ostaroše sami, da kukaju i plaću za zlatnim vremenima, za izgubljenom srećom u starom kraju.

PRIPOSLANO.

"Glas Svobodi".*)

U nede'lju d. 18. studenega M. N. S. Club u Glencoe imao je svoju redovitu sjednicu, na kojoj bje primljen slijedeći protest napram Glas Svobodi.

List Glas Svoboda, koji izlazi pod imenom socijalne novine, čij

program je braniti socijalizam, agitirati za njega, naime svoje stupce puniti sa člancima poučnim i korisnim za slovenske radnike.

Taj isti list, ko što smo uvideli, izneverio se svom programu, te njegovo postupanje je prekoračilo sve mjere. Već od nekoliko vremena čitamo u njemu svakovrstni napadaja na socialiste, što smo pak u br. 45. očito videli, u kojem na najbezobrazniji način napada socialni Club u Glencoe.

Mi socijalisti ovde od danas bojtogiramo list G. S., i svaki pojedini prestajemo bit njegovim agitatori, te ga izključujemo iz redova socialni listova; a to ćemo tako dugo držati, do se list G. S. ne povrati k svom pravom programu.

A dok bude takove lažne dopise i napadaje na socialiste izdavao, budemo ga odstranjivali iz naših krugova.

List "Proletarec" priznajemo zza jedino glasilo jugoslovenski radnika u Americi, za njega smo odlučili agitirati pošto u njemu nalazimo naučno, pošteno i korisno štivo.

Sa žalostnim srdeem mi socijalisti u Glencoe izričemo takvu odsudu nad jednim listom, koji nosi socialno ime ali smo premorani. List G. Sv. bje više put opomenut, no on ne samo da se ni najmanje ne priema opomene, već sve više i najbezobraznije dopise i napadaje tiska, samo da ocrni prave socialiste.

Proletarcu želimo iz svega srca veliki uspeh i skori naraštaj.

Glencoe, O., 8. novembra 1906.

Medjunarodni Socialni Club.

*) Ovaj dopis bje priposan za mjesec december, ali pogreškom slagara zaostaše.

KONDOV NAČELEN SOCIJALIZEM.

Piše se nam iz vshodnega dela Zjed. držav sledeće:

Kondova špekulacija.

Dokazano je, da je oni Martinček Konda, ki hoće biti vodja socijalistov in glava S. N. P. J., nič družega, nego sebičnež in čenča prve vrste.

Kak socijalist je Konda je razvidno že iz tega, da se bratje v Wyomingu vedno pritožujejo radi nepravilnega ravnanja. Oni dobivajo vedno drugačne račune in niti dva se ne ujemata. Toraj je gotovo mnogo gnjilega krog Konde in njegove "gange".

Najlepše je pa to, da Martin prodaja na skrivaj svoj list, za čegar ceno bi šel rad domov ali pa pričel kak drug posel, kajti sedaj je sprevidel, da za časnikarja nima "poklica".

V slučaju, da bi dejal, da ni res to kar pišem, mu lahko javno naznamimo, komu in za koliko svoto je prodajal svoje glasilo.

Za danes naj to zadostuje, a drugič kaj več.

S pozdravom Andr. Kobarth.

Iz tega pisma je razvidno, kak tihotapec je Mrtine Konda; je razvidno, kako daleč segajo njegova načela za socijalizem; iz tega je naposled razvidno, da je vse njegovo pridušanje, da dela v korist delavstva le pufla fraza. To vse! Kdor njegovih zagovornikov še ne izprevidi tega sedaj, mu pač ne pomaga noben "eliksir" — niti "Trinerjevo zdravilno grenko vino".

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Jugoslovanska socialistična Zveza
v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the
Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian
Socialist Association of America,"
at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscription rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

Entered as second-class matter January 11th 1906
at the Post Office at Chicago, Ill., under the act of
Congress of March 3, 1879.

BOJ ZA NEODVISNOST! V prilog "Industrial Workers of the World"

Piše Fr. Petrič.

(Konec.)

Ako sledimo dobam, pojavom med delom in kapitalom, tedaj vidimo, da stojimo v dobi industrijalne koncentracije, ki je samoumevno v službi privatne prosperitete — ameriških kapitalistov, trustovcev in da je morala nastati sledeč drug družega v boju taka taktika tega, kakršna je za razmere z ozirom na uspehe merodajna.

Nastati je moral, kot logična posledica industrijalizma — industrijalni unionizem; kakor je svoj čas napr. obrtniki s'edila strokovna organizacija.

Življenjske razmere v delavskem sloju in pa mogočna podjetja trustovcev so pokazale, kaj trust pomeni, in začel se je boj, ki ga tolmačijo, in se razlaga od različnih političarjev na vse mogoče načine.

Ako vzamemo, da stoji ameriška industrija pod pokroviteljstvom Rockefellerja, Morgana, Goulda, Armourja in še nekaj tacihi trustjanov, na vrhuncu tehniških pripomočkov v načinu za proizvodnjo, tedaj je pač umevno, da se o strokovni organizaciji ne da gogvoriti; ker je način proizvodnje splošen, ne sankcioniran. Vsled tega posamezna struja v stroki ni izgubila le način, ki se je zrcalil v strokovnem znanju, ki je imelo nekako "večvrednost" na delavskem trgu, temveč tudi smer bojevanja.

Industrialen preobrat je toraj izbrisal pomen "strokovno izurjenih" delavcev iz zgodovine in jih postavil k strojem za pomagače. Klasifikacija dela odpade in industrijalni delavec — v večjem pomenu besede, stopa na površje.

V ti pozi se začne boj. Koncentrirana večindustrija je vrgla stroko, konkurenco; naredila je malega in velikega trgovca odvisnega; trust gospodari absolutno čez vse! Republikansko misleči (t. j. svobodokonkurenčno) manji kapitalisti hočejo nasprotovati trustu. Ustanove si svoje tovarne in prodajajo blago pod "not in eny trust" itd. Toda to ne trpi dolgo. Pride agent od trusta in kupi za dobro ceno tovarno. —

Demokratsko misleči, manji trgovci in podjetniki se pridružajo čez trust; organizirajo se in skupno odpro tovarne, pivnice itd. Toda vseh pripomočkov, ki jih rabijo v svrhu vzdrževanja skupnega podjetja nimajo na razpolago. Rabi se plin, za ktere ga bi bilo treba tovarno; rabi se premog, a premogokopi so v trustovskih rokah; rabi se še brez števila družih reči, brez katerih ni mogoče izvrševati obrti. Sitnosti za nabavo teh reči, iz rok sprotnočnega trusta o velike. Draginja, notranji nered in sitnosti so primorale kooperatorje, da so še pravočasno prodali trustu vse vnapaj, ali pa napovedali bankrot.

Zadnja leta je šlo tacihi kooperativnih podjetij mnogo na kant.

Na tak način si dela trust vedno večjo strugo, po kateri mogočno dere s' triumfi gospodarske neodvisnosti, neoziraje se, kdo je. In sedaj pridejo de'avci na vrsto. Le-ti so seveda raznega političnega "prepričanja". So republikanci, so demokratje, socijalisti, anarhisti, prohibisti, singeltaksarji itd.

Razredno zavednim spadajo socijalisti in anarhisti.

Ni mi namen opisavati politično razmerje med delavci v Ameriki z ozirom na ekonomičen boj; saj ta politika je itak le pasivnega značaja — vsaj v takozv. "trades union" pod vplivom "Amer. Fed. of Labor" in pa "American Central Labor" Union, — ki ima pa žal, v svoji "pasivnosti" mnogo pozitivnih pregreh, ki se zrcalijo v indiferentnosti razrednega boja pri volitvah. Cela razprava se naslanja le na iznajditelje ozir. proglašitelje terminologije industrijalne unije, ki je bila zasnovana po socijalistih in anarhistih — članih eksekutive "zapadne premogarske federacije" leta 1905 v mesecu juliju v Chicagu, in ki se danes naziva "Industrial Workers of the World", ali "Svetovna zveza industrijalnih delavcev".

Organizirano delo je vsled trusta, kakor smo že preje rekli, tudi občutilo posebne posledice koncentriranega kapitala — v konsumnem momentu.

Da si bi trust lahko (?) organizirano delo šikaniral moralno — temu vendar ni tako; naobratno: povečuje z besedami organizacijo, češ, da je to lepo, da je delo organizirano in navidez spoštuje vse akcije, ki jih ta izvršuje. Pa od kod to? —

Zato, ker se kapitalist zaveda, da je "strokovna unija" vsled industrijalnega prevrata izgubila svojo smer v boju; ker se zaveda, da mu ta ne more škoditi dejanski v ničemer; da je podobna priklenjenemu psu, ki ne more vgrizniti.

Vsled te brezskrbnosti je kapitalistu vedno malo mar, kadar pridejo zastopniki delavske "unije" in mu naznanijo sklepe.

Nič se ne brani vsprejeti deputacij in vse gre lahko prav gladko. Ako je zahteva za višjo plačo, se jo lahko podpiše; se hoče skrajšanje delavnega časa, se zgodi istotako. Vse se zgodi, samo da ni delo in kapital, ki je tako lepo urejen, v nevarnosti. Kmalu po tistem pa je žena pri groceristu in v mesnici, kakor pri izvoščku premoga izvedela, da so se podražila jajca, mo-

ka, mast, meso, pivo, vino, sladkor i. t. d. In ker draginja zadene potem tudi tiste, ki imajo hiše, podražijo še najemino.

Vse to so bili "uspehi", ki jih je izvojevala "strokovna organizacija" v industrijalni dobi. Tožilo se je, a za vzroke se ni vedelo mnogo.

Z osnovo industrijalne unije se je še le prišlo v okom tem *neuspehom*, ki so se vedno proglasali "uspešnimi".

Bili so ti socijalisti in anarhisti, ki so razkrili tajna svojstva nove moderne industrije, kakor tudi nje odsev z ozirom na delavski — produktivni sloj.

S primitivnim zasledovanjem so razkrili, da se je program starega boja preživel in program starega boja preživel in poiskali so pojavom vzroke. Iznšli so, da je "strokovna unija" ali sploh kaka federativna organizacija dela po staromodni taktiki malo pomembna v dobi modernega industrijalizma.

Dognalo se je, da je nesmisel boriti se za skrajšanje delavnega časa ali večjo plačo, dokler je trg v posesti kapitalistov. Mesto te borbe pa se je vzelo načelo: "Labor is entitled to all it's produce" — t. j. "delo je opravičeno do vseh proizvodov".

V tem motu se zrcali vsa iznajdba novodobnega boja za disloziranje trusta.

Gre se za kolektivizem. Gre se za izdelek, za tisto, kar smo izdelali, ustvarili; gre se torej: za razlastitev zasebnega kapitala v roke vseh. To se pravi: ne gre se za "moje", niti za "tvoje", ampak za *naše*; gre se za neodvisnost sploh! K motu bo treba seveda boja, da se njega vsebina enkrat realizira. Boj za realiziranje teh načel seveda ne bo brez žrtev, kajti dasiravno pridobiva "industrijalna unija" vedno več pristašev, ostane končno le še uprašanje: ali bodo trustovci, ta, za ljudstvo koristen načrt sprejeli brez ugovora, ali bo treba aktivnih nastopov, kakor "splošna" stavka ali "splošno" razredno revolucijo.

Tendenco "industrijalne unije" je torej strogo revolucijonarna, in vse akcije se bodo vršile krajevnim ozir. okolnim razmiram na rovaš. Cilj te "unije" je boj na celi črti za absolutno združenja dela s produkti; združenje kapitala-produktov z delom. Ko se to zgodi, prestane zgodovina "z bojem" med delom in kapitalom, oboje postane eno: kolektivizem.

Samoumevno je, da bodo pri vršitvi tega ko'osalnega dela nastali različni konflikti notri in — zunaj. Organizacija, ki je prevzela to delo, si je v svojem oficijelnem glasilu "Industrial Worker" dala motu proprio: organizacija, izobrazba, emancipacija. To prave vse! O "industrijalni uniji" in nje pomenu bi bilo treba izdati brošuro, ki bi jo organizacija bržčas rada založila in tiskala v slovenskem in hrvaškem jeziku. Naši sodrugi naj bi se za to organizacijo sploh zanimali.

Slišal sem, da so Slovenci v Minesoti in Washingtonu ustanovili nekaj lok. organizacij, ki spadajo pod centralo, ki ima svoj sedež v Chicagu. Za premogarje v Pennsylvaniji je pa organizacija zato pri-

stopna, ker ne zahteva velike vstopnine.

Posameznih članov organizacija sicer ne jemlje notri, ker bi si stem oškodovala na preobitem poslu, vzame pa, mislim, od 10 udov naprej. Kdor hoče več pojasniti, lahko piše na uređ. tega lista.

ALI JE SOCIALIZEM PROTI AMERIKI?

Spisal Vesekdo.

Ameriški meščanski političarji trdijo, da je socializem za Ameriko nezmišl, ker so Zdr. drž. republika, v kateri je enaka svoboda za vse sloje — delavce in kapitaliste. Ti meščanski političarji-republikanci in demokratje so včasih tako smeli, da pravijo, da obe stranki propagirata demokratizem in da sedanji zvezni državni zbor in senat, v katerima so sami republikanci in demokratje, delata vedno v smislu demokratičnih načel.

Taki so argumenti meščanskih političarjev, kedar hočejo dokazati, da je socializem za Ameriko nepotreben in da je najboljšje, če delavci ostanejo zvesti republikancem in demokratom.

Ali demokratizem je v ustih teh političarjev le morska pena, nekaj reklamski boben, s katerim hočejo zvabiti nevedne ljudi v svoj tabor.

Ako bi ti ljudje v resnici čutili demokratično, potem ne bi delali tlako kapitalistom s tem, da zagovarjajo njih institucije, ampak bili bi socialisti.

Politični demokratizem je šel v večiki ameriški republiki že zdavnej rakom zvižgat. Saj smo doživeli, da so javne socialistične govornike že istotako preganjali, kakor v stari domovini. Tudi cenzuro, poštno cenzuro za časnike, ki niso vladi všeč, že tudi imamo. In volilno pravo v južnih državah je tudi obrezano. Torej o političnem demokratizmu se v veliki ameriški republiki ne more več govoriti.

Kakšne so pa demokratične, enake človeške pravice na gospodarskem polju? Ali ni kapitalistična razredna vlada prav v Ameriki najbolj očitna. Ali ni na gospodarskem polju prava anarhija.

Še ni dolgo, ko je neki sodnik obsodil dva klavniška delavca v večmesečno ječo, ker sta v klavnici mesarskega kralja Armourja vzela odpadke v vrednosti 30 cent., ker je bila njihju plača tako majhna, da nista mogla preživeti svoje obitelji. Naobratno pa hodi znan milijonar in političar Walsh še dandanes svoboden po ameriški republiki, da si je s svojim večmilijonskim bankrotom tudi kršil državni kazenski zakon malo huje, kakor klavniška de'aveca, ki sta vzela odpadke v vrednosti 30 centov.

Nikjer nam pa razredno nasprotstvo ne sili tako v oči kakor na gospodarskem polju. Na eni strani se v rokah male peščice — trustjanov zbirajo milijoni, izprešani iz ameriškega ljudstva, na drugi strani je pa ogromna množica delavcev, ki hodi trkat na tvorniška vrata teh trustjanov za delo, da bi skromno preživela sebe in svoje.

Vseh teh nasprotstev pa meščanski političarji-republikanci in demokratje ne vidijo, ker jih nočejo videti.

"Za nami splošen potop, da se le mi senčimo v milosti trustjanov," tako mislijo profesionalni meščanski politikarji, kedar govore na shodih fraze o demokratizmu v veliki ameriški republik. Ameriško ljudstvo pa tem frazam o demokratizmu pritrjuje, ker sploh neve, kaj pomeni beseda demokratizem, in zakaj je vprav tu v Ameriki revolucija vzdignila svojo krvavo glavo in zapodila v beg vojake-najemnike angleškega kralja.

Dokler vidimo, da je mnogo ljudi v Ameriki lačnih, da mnogo ljudi stanuje v hlevom podobnih hišam, da mnogo ljudi hodi v razcapani obleki, da je mnogo žensk prisiljenih prodati svoje telo, ako se hočejo preživeti, da so otroci prisiljeni v najnežnejši mladosti delati, mesto da bi hodili v šolo, dotlej je tudi prepotrebno, da se socialistična načela uveljavijo in se naredi konec današnjim družabnim razmeram, ki ustvarjajo proletarce-delavce in pa kapitaliste-milijonarje — mezdne sužnje in pa delodajalce.

SOCIALIZEM.

Spisal J. Z.

Slučajno sem dobil v roke "Glasnika" z dne 14. decembra 1906, v katerem neki g. R. S. pod naslovom "Socijalizem" piše o vsem, le o socializmu ne.

Vsak socialist se veseli, ako dobi nasprotnika, ki hoče stvarno in na znanstveni podlagi dokazati, da je socializem nemogoč, neizvedljiv, ker nekako sam sebi nasprotuje.

Ulogo znanstvenega nasprotnika socializmu si je hotel nadeti tudi g. R. S. Ali ves članek se čita, kakor znani Richterjevi pamfleti na socializem pred 18. ali 20. leti.

Že v začetku članka je g. R. S. dokazal, da ni čital socialistične literature, da ne pozna niti bistva socializma in da smatra socialistično organizacijo za nekakšno cerkev, v kateri hitro vsi potrdijo, ako je kdo kaj napisal o socializmu, ali pa govoril na kakem shodu.

Res je, da je Marks rekel: "Vsak delavec je vreden svojega plačila; vsak delavec naj bo plačan, kolikor je njegovo delo vredno."

Ali s tem pa ni rečeno g. R. S., da socialisti dele delo v več in manj vredno delo. Vrednost dela v več in manj vredno delo se delj v današnji kapitalistični človeški družbi. Dandanes dobi neizkušen delavec v tvornici \$1.25—1.75 na dan, mej tem ko dobi delovodja desetkrat toliko, delodajalec pa stokrat toliko, dasi nič ne dela. Vidite, g. R. S., tu ste se urezali, ko ste hoteli socialistom nekaj podtakniti, kar socialisti hočejo odstraniti.

Da bi svoj dokaz "znanstveno" utemeljili, ste navedli cestnega pometarja za primero. Zakaj? Stara pesem! Cestni pometar je prešel vsem socialistožrcem v kri in mozeg. Vse socialistožrce hudo skrbi, kdo bo v socialistični človeški družbi ceste pometal, čevlje snažil odvažal gnojnice, čistil kanale itd. Po mojem skromnem mnenju bi bili za ta posel najbolj sposobni duhovniki in advokatje, juristi sploh, ker niso sposobni za nobeno drugo produktivno ali za kakšno drugo za človeško družbo koristno delo. Seve bi ne

bilo to nikakršno sramotno delo za nje, ker bi njih delo imelo tisto urednost, kakor delo strojnika, električnika, tehniika, zdravnikarja, ali kakega drugega rokodelca.

Socialisti dobro vemo, da imajo vsi ljudje želodce, da skoro vsak zdrav človek enako hrane povzije, ako hoče nadomestiti svoje uporabljene duševne in telesne sile. In če poleg še vemo, da cestni pometarji, odvažarji gnojnice, čistilci kanalov največ pripomorejo, da ne nastanejo kužne bolezni, da so vprav ti delavci potrebni za obstoj človeške družbe, dokler tehnika ne izume železnih delavcev — strojev, tedaj bi bilo krivično, ako bi se delo teh delavcev smatralo za manj vredno delo kakor delo rokodelcev ali tehnikov.

G. R. S. v socialistični človeški družbi ne bo torej nič z več ali manj vrednim delom, ker bode več ali manj vredno delo poginilo z vropastenjem kapitalistične človeške družbe.

Ali g. R. S. ni le duhovit človek, on je tudi "satirik", kar je dokazal s tem, da se grozno boji, če bi ne bilo več denarja na svetu. Kaj bi neki počeli papež v Rimu, razni redovniki, redovnice in drugi višji in nižji pismotuki če bi denar izgubil svojo urednost, in se nadomestil z urednostjo dela.

Sveti oče bi lahko blagoslovil cekine, ki sedaj plesnijo po vaticanskih zakladnicah. A cekini bi ostali cekini in bi se ne spremenili v kruh. Sveti oče bi moral nazadnje tudi prijeti za delo, ako bi hotel živeti.

Za delavce, duševne in telesne bi torej ne bilo slabo, ako bi se denar odstranil — slabo bi bilo le za kapitaliste, duhovnike in juriste. Koliko je vreden denar kot izmenjevalno sredstvo, lahko vidimo dandanes. Vsaka država ima svojo valuto, vrednost denarja se pa spreminja vsaki dan. Ako se dva diplomata malce sprickata, že pade cena denarju. In delavec, ki je trdo delal za denar, ko je stal na višku vrednosti, je tudi čez noč prišel ob del svojih krvavo prisluženih prihrankov. Ali ta denarjeva hiba je še malenkostna, ako jo primerjamo s tem, da delavci nosijo svoj krvavo prislužen denar v banke, da s tem denarjem kapitalisti snujejo podjetja, v katerih so kapitalisti absolutni gospodarji, delavci pa njih sužnji.

Naštel bi lahko še druge hibe denarja, toda postal bi preobširen. V "Proletarcu" pa tudi nimam preveč prostora na razpolago.

Končno omenim le to: Kot zagovornik današnje človeške družbe, bi Vam, g. R. S., bolje pristojalo, da bi nam povedali, kakšna bode danes deset let kapitalistična človeška družba, prerokovanja o socialistični človeški družbi pa pustite v miru, ker s takimi prerokovanji blamirate le samega sebe, ne le pri socialistih ampak pri vseh razsodnih ljudeh, ker dokazujete, da bistvo socializma ne poznate, temveč da plonkate iz stare in obrabljene šare izkopanih protisocialističnih pamfletov.

Če bi molčali, bi ostali filozof!

MOJE MISLI IN ŽELJE OB NOVEM LETU.

Eno leto je preteklo, odkar je naš, nam vsem priljubljeni list "Proletarec" zagledal beli dan.

Eno leto hudega boja ima za seboj, a i ostal je vstrajen; prestal je vse zapreke, ki so se mu od strani sovražnikov razredne delavske zavednosti zoperstavile.

Kakšne so bile te zapreke in kakšni so bili ti sovražniki? — kdo je bil ta sovražnik?!

Ali smo se bojevali mogoče proti kapitalistom, v katerih prvi vrsti bi se imel "Proletarec" bojevati in nam stati na strani proti nemasitnemu kapitalističnemu molohu? Ne, temu ni bilo tako; čas za ta boj so nam ukradli indiferentni sleparji-sebičneži, ki tudi niso nič drugega kakor delavci — razredno nezavedni delavci, spekulantje.

Njih sebične spekulacije so nas primorale, da smo koncentrirali boj na le-te; v prvi vrsti pa na ono orožje, ki so ga spekulantje obrnili proti nam — proti listu, ki pravi, da je socijalističen in ki v resnici nosi včasih socijalistično krinko, ki pa ni v jedru nič drugega, kot navaden reklamni popir zasebnega kšefta.

Precej časa je minulo, predno so naši napredni delavci zamogli priti tem zasebnikom na sled in jim raztrgali krinke raz njih obrazov. Le žal, da to niso vsi spoznali ozir. niso hoteli spoznati. Vsled tega je imel naš "Proletarec" toliko težji boj za svoj obstanek.

Mnogokrat mislim sam pri sebi: kako je vendar mogoče, da zavedni delavci podpirajo ta list, namreč "Glas Svobode", ki je last enega sebičnega in ki je vse, le socijalističen ne. Kako naj bo en list socijalističen, kterelega gospodar socijalizma ne razume in idealov sploh ne pozna; ki hoče le vladati, kot gospodar svojega podjetja — neizmotljivo, neoziraje se na želje trpinov-delavcev, katerih se šteje, da je list. Velika ironija!

Notorno je, da bode lastnik lista v vsih ozirih gledal le na to, da čim več denarja izpreša iz svojega kšefta in od tod sledi, da mora le to priobčiti, kar je za njega dobro, kar njemu služi, če prav je tisto v protislovju z socijalističnimi principi; kajti v takem slučaju se ne gre za obstanek ozir. postanek soc. idej, temveč za obstanek njegove ekzistence.

Resnica je, da je tak lastnik, po sedanji uredbi družbe opravičen — vsaj deloma — gospodariti s "svojim" blagom, seveda, ko bi ne bilo naročnikov, kakor se mu zljubi, ali potem naj ne toži, če ga tisti ljudje, ki imajo tudi nekaj govoriti pri listu, ker tvorijo njegov kšeft — v naročnimi, primejo za spolnjevanje tistih dolžnosti, ki jih je sam, kot lastnik, pri vabilu na naročbo obljubil.

Tega dotični boss seveda ni storil in zato je nastal boj, ki je tako opravičen kot postopanje tistega kmeta, ki je plačal blago, pa se ga je pri vagi ali meri osleparilo. Samemu se je nudila prilika opazovati tega pirata pod soc. zastavo.

Ko sem prišel v Chicago, sem e želel najprvo seznaniti s sodrugim, toda takrat nisem imel te prilike. Zvedel sem pa, da je "Glas Svobo-

de" g'asilo slov. amer. socijalistov (ki pa takrat že ni bilo več) in tako sem se napotil v pisarno tega lista, da se naročim nanj ter izvem o tulk. razmerah glede dela itd. Razočaranje pa seveda ni izostalo, ko izvem, da list ni lastnina delavcev, ampak M. V. Konde.

Zelo čudno se mi je tudi zdelo, da me ni povabil na sejo slov. soc. kluba, za katerega sem že v naprej vedel, kjer bi se lahko seznanil s sodrugimi. Sam torej nisem hotel iti na sejo, drugače pa nisem imel priloznosti seznaniti se s sodrugimi. Ostal sem sam za se in čakal prilike, med tem sem pa prav marljivo zasledoval bitke, ki so se vršile med lastnikom lista "G. S." in pa tukajšnjim soc. klubom. Nejasne so mi bile razmere in nisem se mogel odločiti za sem, ni tje. Mislim sem pač, da so v tulk. klubu nastale dve nasprotujoči si stranki in da bi bilo umestno v zopetno združenje izreči par koristnih nasvetov.

Vsled teh zaključkov, ki so imeli popolnoma nepristranske namene: združiti slov. soc. klub zopet v celoto — sem sklenil, da pošljem dopis z naslovom "Drugo božično pismo", ki je bil odgovor na prvo istotako pismo — ki ga je nekdo vposlal "G. S." bržčas z dobrim namenom, pa ga je Konda "izfušal" ter ukrožil po svoje — toda zmotil sem se. Konda, lastnik lista, je vrgel pismo v koš, v list. uredn. pa je prav po hinavsko odgovoril, da so moje misli lepe in dobre: stem je hotel dati nekako zadosčenje. In sedaj sem igro zasledil.

Pozneje, ko je izšel "Proletarec", je ta samodržec še jasneje pokazal svojo načelnost in tedaj sem bil na jasnem, da v slov. soc. klubu ni nobenih nasprotnih si strank, razun Konde, ki je dobil radi njegovega absolutizma zasluženo moralno brco.

Kdor je hotel Kondo spoznati ob času, ko je izšla prva številka, "Proletarca", ta ga je lahko izpoznal v vsi njegovi sebični nagoti; kdor pa tega ni hotel videti, tisti je njegove "nature". So pa seveda ljudje, ki ne mislijo nič, in ti so vredni obžalovanja; so ljudje, ki jim je vse eno, so sužnji ali svobodni.

Slovenski zavedni delavci v Ameriki! Ali hočete še v na prej podpirati tega človeka, tega sebičnega spekulanta, ki je vse, le socijalist ne?! A i mi bolje, da se združimo v eno zvezo in podpiramo naš lastni pravi delavski list "Proletarec", kterelega ni noben posameznik lastnik, temveč vsi združeni pod zastavo napredka — socijalizma? Hočete, da ne bodo Vaši dopisi izkoriščani v prid Kondove reklame, — njegovega kšefta?

Našemu listu se ni treba bati za kruh, ne za profit, ne za zgubo. Samo obstanek, to zadostuje!

Zatorej slovenski zavedni delavci v Ameriki!

Preč s takim listi, kojih gospodarji farbajo vas, da so za delavsko stvar, da so za ljudstvo itd., kajti ne mogoče se je "žrtvovati" brez dobička tem ljudem; pred vse n jim je dobiček prvi — interesi delavcev zadnji.

Stopimo torej skupaj in založimo toliko, da bo list začel tedensko izhajati. To se zamore zgoditi na način, da izdamo delnice, katere naj vsak zaveden delavec odkupi,

kolikor mu je to mogoče in za razpečavo ter agitira. Kadar bi imel list dosti naročnikov, da bi se izplačeval, tedaj se omenjene delnice izplačajo vsakemu nazaj, brez da bi izgubili pravico do solastnine lista. Stem dobimo slovenski delavci v Ameriki svoje glasilo, ki bo laže vseh in ki se bo v tem smislu bojeval za načela vseobče koristi delavnega ljudstva...

To so moje misli in želje, ki prihajajo iz dna srca in upam, da najdejo te želje dovolj odmeva, da se tudi uresničijo.

Še enkrat: združimo se, da postane "Proletarec" tednik!

Iskrene pozdrave vsem zavednim delavcem v Zjed. državah!

France Podlipec.

DOPIS.

Seattle, Wash., 11. nov. 1906.

V kratkih potezah hočem naslikati zanimivosti zadnjega časa čitateljem "Proletarca" iz našega mesta Seattle.

Naš župan, William Hickman Moore in načelnik policije Wappenstein tako skrbno pospešujeta in razširjata socializem, da je kar lepo videti. Zadnji čas sta na stotine ljudi privedla v soc. tabor.

Pred enim mesecem smo se socijalisti ob nedeljah zvečer shajali v 2. dvoranah, sedaj je zato potreba štiri dvorane z 1000 do 1200 sedeži v vsaki, katere so do zadnjega kotička natlačene in sicer z vedno novimi obiskovalci socijalističnih predavanj.

Če se bode ljudstvo v nadalje tako vrlo zanimalo za socializem in našo propagando, bode mesto Seattle — kakor se je izrazil sodrug E. J. Brown — v treh letih popolnoma v soc. rokah.

Omenim naj tudi, da je socijalizem prodril v vrsto policije, kajti ravno je bil eden policajev suspendiran, ker ni hotel na povelje načelnika aretirati socijalističnega oratorja, ki je govoril na ulici zbrani množici.

Naši najboljši oratorji — čez 20 po številu, imajo v mestu Seattle zadnji čas mnogo sitnosti od strani brutalnih nastopov župana in načelnika policije.

Ti dve smrdljivi kreaturi, ki ste odprli durj prostituciji na široko, in od ktere prejemale v njih blagajno \$60,000 prostitutnega davka na leto, sti se vrgli kot besna volka nad soc. oratorje držeče shode na ulicah.

Do sedaj so bili socijalisti omejeni le na eno ulico, in sicer kjer se zbira največ moštva; naši poročevalci pa stem niso bili zadovoljni; oni hočejo biti svobodni in neovirani — če oni ne ovirajo "trafike" — po celem mestu. Zaradi tega se je med načelnikom policije (oprodo župana) in pa med našimi sodrug: unel boj, ki zanima prebivalce cellega mesta. To je, kar je zadnji čas privedlo pod naš prapór tako ogromno število somišljenikov soc. idej.

Dr. H. T. Titus je bil prvi, ki je pred par meseci odločno nastopil za "prosti govor". On je bil šestkrat zaporedoma aretiran in obdolžen, da je oviral promet na hodniku. Jaz sem bil sam večkrat navzoč, ko je bil prijet in odveden v zapor, a

hodnik ni bil nikdar oviran od naše strani, zakar je bil obtoženi prijet. Socijalisti niso tako neotesani, kakor fanatiki različnih ver, ki pridejo v mraku na ulico kakor glumači in ki vsikdar hodnik zapro, a se jih ne kazni zato.

Dr. Titus je bil štirikrat pod poroštvo \$100 izpuščen. V dveh slučajih se mu je poroštvo odreklo. Prvikrat je bil obsojen na \$10, v zadnjič pa \$20 globe. V štirih slučajih mu niso več prisodili materialne kazni. Vsled tega, ker se niso upali več na ta način obsoditi, je on tožbo uožil na višje sodišče za nepostavno prijetje.

Porota se v prvem slučaju ni izrekla na nobeno stran, ker ni bilo večine. Včetrtič, petič in šestič je bil na policijski sodnji kazni oproščen, a on stem ni bil zadovoljen, vložil je zopet tožbo na višje sodišče ("superior court"), kjer še ni bilo zaslišbe.

Emil Herman je bil trikrat prijet. Prvič in drugič je bil pod varščino \$100 izpuščen, kaznovan pa dvakrat po \$10 globe.

Vtretjič je bil prijet dne 2. t. m. s 14 drugimi sodrug, vsi na en večer.

Poroštvo se jim je odreklo in vsih 15 je moralo prebiti 24 ur v zaporu ob vodi in malo pljesnivega kruha za zajutrek, katerega so pa načelniku policije Wappetu nazaj vrnili z opazko, da bo prišel kmalu čas, ko bodo oni Wappetu postregli s pljesnjivim kruhom.

Sodrug, kakor že omenjeno, so priredili 2. t. m. shode na različnih krajih mesta in so bili vsi aretirani eden za drugim. Hodnik ni bil v nobenem slučaju oviran.

Eden izmed aretiranih je bil 70 let star mož, ki je moral prenočiti v od vlage smrdeči luknji, na kamenitih tleh. Obravnava 15 sodrugov ni bila rešena pri prvi zaslišbi; vršila se bode vnovič 4. t. m. Tudi ti sodrug bode uložili tožbo za nepostavno prijetje na višji sodni dvor ("criminal court").

Po prvem zaslišanju so bili izpušeni pod \$100 varščine vsak.

28. septembra t. l. je bilo 7 sodrugov aretiranih na ulici; med temi je bil tudi Titus, takrat petič aretiran. Med aretiranimi je bil E. J. Brown (pravnik) in Vincent Harper, eden najboljših soc. propovednikov v Seattlu. Vsem tem se je varščina odrekla in so morali ostati v ječi do obravnave. Pri obravnavi so bili vsi materijelne kazni oproščeni.

Brown in Harper sta vložila tožbo za nepostavno prijetje in zamudno časa za 20,000 odškodnine.

Obravnava se še ni vršila na višjem sodišču.

29. m. m. je bila odvedena v zapor socijalistinja Nina E. Wood, ker je govorila na ulici navzočim. Nina E. Wood je spisala knjigo in je o nji in socijalizmu predavala. Za prvo prijetje je bila pod \$100 varščine, ki jo je E. J. Brown založil izpuščena iz zopora. Na policiji so ji drugi dan prisodili \$50 globe. Drugi večer je Miss Wood zopet šla s svojo knjigo na ulico in bila takoj zopet odvedena v zapor; to pot se ji je odreklo tudi poroštvo in tako je morala tudi prebiti noč v Wappenstonovem hotelu med podganami.

Rekla je, da je radi podgan mo-

rala ležati na trohneli mizi brez vse posteljine; načelnik policije ji je tudi to odreklo.

Vdrugič so ji prisodili \$25 globe.

Tako sedaj naše razmere stoje v mestu Seattle, v svobodni republiki, pod republikansko vlado.

Seattelski socijalisti, ki se nikdar ne ustrašijo Wappensteinove ječe, se bodo bojevali za svobodo govora in proti načelniku policije, kakor tudi proti "demokratičnemu" županu Moor-u toliko časa, da bode ta oba tička zobala iz rok socijalistov.

Socijalisti v Seattle imamo tudi izvrstne pravnike v svoji stranki, to sem imel priliko videti pri obravnavi na policiji, ki so stali tako odločno in pogumno za sodruge, da so se "justici" hlačice tresle in jih spreminjavala barva na njih debelih glavah, sedaj be'o, rudečo in zeleno.

Revolucionarni pozdrav vsem sodrugom in Vam sodrug urednik, ki se tudi nevstrašeno bojujete v Vašem okrožju za pravico in svobodo.

Živeli!

Ivan Šolar.

ZANEMARJENA IN POKVARJENA MLADINA.*)

Vprašanje o zanemarjeni, zapuščeni in pokvarjeni mladini je v prvi vrsti vprašanje bede. Današnja družba je tako komplicirana, da ga ni socialnega vprašanja, ki bi se moglo obravnavati povsem samostojno. Kopčenje kapitala, razširjajoča se proletarizacija, alkohol, moralna propalost, zanemarjena in zapuščena mladina — vseena veriga z brezštevlnimi členi, ki sama sebe podaljšuje v brezkončnost. — Ne le pri nas, po vseh kulturnih državah se silno hitro množi število zaradi hudodelstev obsojenih mladoletnih ljudi. Nimamo ravno pri roki tozadevne statistike, toda če se ne motimo, je število radi hudodelstev obsojenih mladoletnih ljudi v Avstriji v enem desetletju naraslo za okroglo 70 odstotkov. Družba, odnosno država, mora prej ali slej spoznati, kaka nevarnost ji preti odtod; zakaj vzroki tega propadanja so globoki. Tudi za hudodelstva in nasilnosti je treba vzgoje, dolgoletne in sistematične. Ta vzgoja je tu, in sedaj gre za to, odpraviti jo ter nadomestiti z drugo, boljšo in kulturnejšo, brez ječ in prisilnih delavnic.

Kje se rodi zanemarjena mladina? Ponajveč so to otroci, zapuščeni od staršev ali prepuščeni sami sebi. Oče na delo, mati za zaslužkom in otrokov dom je cesta. Tam se zanemari, potem pokvari in prihaja z leti v nasprotje z zakoni. Mnogokrat, da, ponajvečkrat so starši zanemarnjeni otrok alkoholiški, ljudje, izgubivši v bedi in alkoholu vsak moralni čut. Tako nam poroča sodnik Milčinski v svojem spisu n. pr. o slučaju Franceta T. Po smrti matere, ko ga je zapustil tudi oče, je prevzela skrb zanj občina. Pa kako! Da se je najedel, je moral deček sleharni dan na hrano k drugemu kmetu v vasi; zato je pa moral pomagati pri delu. Seveda se je mlada duša uprla takemu življenju, mrzila ljudi in se privadila samotarskemu potepuštju. Izginilo je tudi veselje do šole in pouka, in

zatekal se je tja samo časih — zaradi mraza.

Posebno preži propast na nezakonske otroke, za katere obstoje tudi posebne metode, da se jih spravljajo s sveta. Kako strašna je v tem oziru morala družbe, je znano. Par primer. Leta 1888. je n. pr. v Galiciji umrlo v najdenišnicah (večinoma nezakonski otroci) 31.25 odstotkov otrok; od onih, ki so se zaradi pomanjkanja prostora v najdenišnicah nahajali v privatni oskrbi, pa celo 84.21 odstotkov. Gotovo ni nič boljše v drugih deželah. Dasi umrje nezakonskih otrok vedno več nego zakonskih, je vendar gotovo, da jih tudi od onih, ki ostanejo pri življenju, propade pozneje gotovo 60 odstotkov, ker so bili pač prepuščeni zanemarjenosti, ki je mati vsega zlega v individualnem življenju človeka. Umrljivost nezakonskih otrok je posebno bogato poglavje v tem vprašanju. Na Pruskem je umrlo n. pr. že v šestdesetih letih od nezakonskih otrok po 33.11 odstotkov, od zakonskih pa le 18.23 odstotkov. V Parizu je umrlo na 100 zakonskih 193 nezakonskih otrok in na deželi celo 215. Enako povsod.

Glede zanemarjene mladine se mora povdarjati, da je kriva ponajveč socialna beda in pomanjkanje vsakega nadzorstva. V spisu Milčinskega beremo, da je imelo ljubljansko okrajno sodišče v zadnjih dveh letih mnogo opravila s pekovskimi vajenci. Tu se da gorenje trditve lepo utemeljiti. Komur so razmere v ti obrti nekoliko znane, se navedbam Milčinskega ne bo čudil. V času od 1. julija 1904. do 30. junija 1905, se je nahajalo med sodno kaznovanimi mladoletnimi ljudmi 19 pekovskih vajencev, in sicer 11 zaradi tatvine, 4 zaradi poneverjenja, 1 zaradi goljufije, 8 zaradi telesne poškodbe (od teh 2 zaradi tatvine že prej kaznovana). Kaj imajo le tatovi, poneverjalci in goljufi veselje do pekovske obrti? Krivo je brezmejno izkoriščanje teh ljudi. Malo mojstri — in ti prevladujejo v tej obrti — imajo navadno po več vajencev. To zaradi cene delavne moči. Največkrat ti vajenci stradajo. Videč veliko nesnago po delavnicah, se jim obrt gabi, in ker ostajajo tudi brez pouka, si iščejo razvedrila drugje. Da se pa morejo razvedriti, utešiti si hrepenenje, je treba denarja... Pisatelju teh vrstic je n. pr. znan slučaj, da je pekovski vajenec kradel denar, ki ga je nosil svojemu gospodarju — kot izkupilo za neprodani kruh, katerega je prodajal po mestu. Mojster je namreč zahteval, da kruh proda in da se prej ne sme vrniti. — Treba je, da sodimo človeka po njegovem socialnem stališču. Med mesarskimi vajenci, ki so dobro hranjeni, najdemo le redkokdaj tata ali goljufa.

Najzalostnejša uloga je med pokvarjeno mladino prisojena pokvarjenim deklicam. Tu se vzgaja in množi prostitucija. Sv. Avgustin je sicer dejal: Zatrte javne prostitut-

*) Verwahrloste und entartete Jugend in Krain. Vom Gerichtssekretär Franz Milčinski. Laibach 1906. — To pa ne zadene le Kranjsko, temveč percentuelno vse kronovine v Avstriji, pa tudi izven nje. Op. ur. "P."

ke in moč strasti bo preobrnila vse na glavo. — Četudi je prostitucija potrebna nadloga meščanske družbe, je vendar gotovo, da bi se število prostitutk zmanjšalo, če bi se manj grešilo nad mladino, če bi država ali kdorkoli primerno skrbel za zanemarjeno in zapuščeno mladino. Nemški pisatelj Bade pravi:*)

Vzroki brezmejnne moralne propadlosti, iz katere izhajajo prodajajoče se deklice, tiče v sedanjih socialnih razmerah... v meščanskem propadanju srednjih stanov in njih materialnih ekzistenc, posebno obrtništvu, od katerega danes le še neznamen del živi samostojno. Sila materialne ekzistence, ki je družino srednjega stanu deloma že uničila, deloma jo še bo, vodi tudi k moralnemu propadu družine, posebno pa žensk.

Velika množica prostitutk se udaja razuzdanemu življenju že v zelo rani mladosti. In čudno ni. Nezdrava, mala stanovanja, kjer so ljudje natlačeni, pomanjkljivost nadzorstva in vzgoje in še mnogo drugih vzrokov vabi deklice proletarijata v ta propad, odkoder ni vrnitve. Pa tudi grehi bogatega sveta pripomorejo k temu. V septembru 1894. so n. pr. razkrili v Budimpešti velik škandal. 400 deklic od 12 do 15 let starih je postalo žrtev četi bogatih pustolovcev. Med 2582 v Parizu zaradi tajne prostitucije aretovanimi deklicami je bilo 1500 mladoletnih. Enako povsod in tudi pri nas. Milčinski nam pripoveduje slučaj Ivane K. Oče alkoholik in navadno pod policijskim nadzorstvom, mati skrbi za zaslužek. Ta Ivana K. je po policijskem poročilu že v sedmem letu začela občevati z drugim spolom. Posebno je rada prenočevala v vojašnicah in je bila večkrat policijsko kaznovana po par. 5. postave o potepuštvi. Zadnje čase je jemala na svoje nočne izlete neko desetletno spremljevalko.

Mnogo je vzrokov, ki zavajajo mladino k slabemu in nelepemu življenju. Recimo n. pr. stanovanja. Po malih luknjah se natlači vsakovrstne individije obojega spola, in tu ima potem otrok priliko opazovati marsikaj. Otroci posnema, kar vidi. Ne v londonskih "slums", temveč v srednjih in manjših mestih avstrijskih je doma stanovanjska mizerija, ki pa se skrbno pokriva. London ima 4.5 milijona prebivalcev, izmed katerih jih 493.370, t. j. 12 odstotkov prebiva v prenatlačnih stanovanjih, dočim v 15 avstrijskih večjih mestih s skupnim prebivalstvom 2.5 milijona prebiva 560.000 ljudi, torej 21.9 odstotkov v prenatlačnih in nezdravih, premajhnih stanovanjih. Seveda je to uradna statistika. V resnici so razmere še mnogo slabše. Za Ljubljano n. pr. je ta trditev notorična.

Gotovo, tu je kriva beda in vzporedno z njo idoča zanemarjenost ne le otrok, temveč tudi staršev. Kakor starši, tako so tudi otroci brez vzgoje, posvečeni propasti, eni kakor drugi, tavajoči v temi neznanja in bede, in kakšne bede!... "Padlim" deklicam se navadno njihovo življenje kmalu zagnusi.

*) Ueber Gelegenheitsmacherei und Tanzvergnügen. A. Bebel, Die Frau.

Toda vrnitve ni; zato izredno mnogo število poskušanih in izvršenih samomorov med njimi in tudi vobče med pokvarjenimi otroki. Čim bolj narašča število v raznih obrtih in podjetjih službujočih žensk, temveč prostitucije in sploh npravne pokvarjenosti. Mezdni zistem ima mnogo greha v tem oziru. Ženska mezda je sploh navadno taka, da se ne more ob nji ne živeti, ne umreti. Zadnje sredstvo je prostitucija. Od natakarij pa do guvernant in slavnih gledaliških igralk in še višje — išče vse postranski dohodkov v tej obrti. Javno ali tajno. Ne le blago in izdelki, tudi ljubezen je postala predmet kupčije. In čim večja je ponudba nego povpraševanje, tem nižje so cene, uče nacionalni ekonomski; tem večja je tudi beda med onimi, ki se prodajajo. Otroci, rojeni v tej strupeni atmosferi, so izgubljeni že v naprej. Nikogar ni, ki bi se pobrigal za nje, ki bi skrbel za njih vzgojo in moralno silo. Kjer pa ni te, vse razpade. In vedno večja je armada zapuščenih in zanemarnjenih otrok. Pokvarjenost prihaja vkljub vsem šolam, vkljub šolskim obiskom; zakaj zdi se, da država ne razumeva, da današnja ljudska šola poučuje, a ne vzgaja.

Morda kdo opomni? Vedno stara pesem o bedi in izkoriščanju. Toda dejstva govore preveč glasno, da bi se mogla ta tendenca oglušiti. Poslušajmo! Zaradi beračenja je bilo na Saškem obsojenih leta 1889. 8566 oseb, leta 1890. 8815 oseb, leta 1891. 10.075 oseb in naslednje leto celo 13.120. Leta 1873. je prišel v Avstriji 1 berač na 724 oseb, leta 1882. že na 622 oseb. Zaradi hudodelstev in prestopkov je bilo leta 1874. v Avstro-Ogrski obsojenih 308.605 oseb, leta 1892. pa nad 600.000 oseb. Istotako v Nemčiji in Italiji. Revščina se po otrokih širi dalje; vsaka nova generacija je bolj tepena, in čim večje je število revnih, tem strašnejša je tudi revščina. Rezervoar zanemarnjenih, zapuščenih in morlno pokvarjenih otrok postaja brezmejen. In nihče se ne gane. Na razkritjih bogato in preobsežno brušuro Milčinskega so tudi molče prezrli. Država in dežela in občina — povsod ravnodušnost. Razširite torej ječe, da bo tam dovolj prostora!

Dvojni so vzroki propadanja mladine. Zunanji in notranji. O prvih smo že govorili, ker so očitnejši in močnejši. Notranji vzroki so: duševna omejenost, slaboumnost, abnormalno razpoloženje itd. Največkrat so te lastnosti podedovane od staršev, in znano je, da so taki otroci po navadi potomci alkoholikov. Mnoge duševne bolezni otrok so pa naravnost privzgojene. Milčinski pripoveduje o raznih otrokih, ki uhajajo svojim staršem in hodijo na "popotovanje". Nagon do prostega življenja, katero si mlada glava predstavlja še bolj romantično nego je v resnici, je mnogokrat pridobljen v slabi tovarišiji, še večkrat pa z berilom. Če se tem boleznim pridruži še gmotna beda in pomanjkanje vsake vzgojevalne roke — kar se dogaja v večini takih slučajev — je popolni propad gotova stvar. Revščina, alkoholčni starši, neznanje in nezaupnost — vse to ustvarja zanemarjeno in pokvarjeno mladino, in zdi se, da je ona

postala prav tako potrebna nadloga meščanske družbe, kakor prostitucija, militarizem itd.

V pravniških krogih se že dalje časa razpravlja o tem, kako naj bi postopala judikatura v kazenskih slučajih pokvarjenih otrok. Nekateri so mnenja, da bi se s tako mladino postopalo kot z duševno nesamostojnimi ljudmi, ljudmi, ki niso zmožni samostojno, pametno preudarjati izvršenih dejanj, vsled katerih prihajajo pred sodišče. Drugi se upirajo temu generalizovanju, misleč, da je treba vsak posamezen slučaj povsem individualno presojati. Poslednje mnenje je gotovo pravičnejše in modernejše. Toda vsa ta vprašanja so brezpomembna, dokler ne poseže vmes država, katere dolžnost je, da preskrbi za zapuščeno, zanemarjeno, pokvarjeno ali duševno bolno mladino posebnih vzgojevališč. Če država to stori in obenem ustvari — kakor zahteva Milčinski — tudi zakon za varstvo mladine, je storjen v tem oziru velik napredek. Taka mladina spada v prvi vrsti v nalašč zanjo prirejene vzgojevalne in poboljševalne zavode in ne v zapore ali prisilno delavnico. V tem zmislu se je govorilo tudi na kongresu psihiatrov, ki je zboroval začetkom oktobra t. l. na Dunaju. Kar je v tem oziru storila država do danes, so edino pupilarni oddelki pri sodiščih. To varstvo pa je — kakor dovolj jasno pove pupilarni sodnik Milčinski — povsem na papirju. Danes pupilarni sodišča nimajo drugega posla, kakor poizvedovati, pisati dolge zapisnike, vabiti varuhe in starše k zaslišavanjem itd. In konec? Konca ni in uspeh je večinoma minus: Zapravljani čas in izgubljeni zaslužki na dninah. In varstvo? Saj je znano, da se postavljajo posebno nezakonskim otrokom za varuhe ljudje, ki imajo po deset, dvajset do petdeset, časih še več takih varuštvo in ki se za to toliko zmenijo kakor za lanski sneg. Tudi takozvani "sirotinski sveti", ki jih sedaj organizujejo po občinah, ne morejo privedi do praktičnih uspehov. Zakaj, to bom precej povedal. Pupilarni sodnik je brez moči, ne glede na to, da je mnogokrat v pedagogiki lajik. Saj so celo mnogi učitelji lajiki v vzgojeslovju. Nemški pupilarni sodnik dr. Ernest Goldmann je napisal v tem oziru v svojem spisu "Der Richterstand und die sozialen Aufgaben der Gegenwart" svoje misli približno tako:

Pupilarni sodnik se po svojem poklicu v problem varstva mladine. Za svoje varovance bo skušal pridobiti pomoč privatnih dobrotelnih zavodov. Nedvomno je, da more socialno izšolan in čuteč sodnik delati zelo blagodejno za varstvo otrok, če mu stoje ob strani primerni vzgojevalni zavodi. Ustanovitev takih zavodov mora stopiti v ospredje vseh stremiljenj za rešitev zanemarnjenih otrok.

Iz teh izvajanj se vidi, da tudi v Nemčiji niso razmere boljše. Država je v prvi vrsti dolžna skrbeti za to, da bo imel od nje določeni pupilarni sodnik tudi kak delokrog in da bo lahko uspešno in v blagor družbe izvrševal svoj poklic. —

je človeška družba v tem oziru tam, kjer je bila.

Na Kranjskem ni nobenega javnega zavoda za zapuščeno in zanemarjeno ter pokvarjeno mladino. Edino Salezijanci so ustanovili na Rakovniku pri Ljubljani nekaj podobnega zavod. Toda tudi tja ne morejo otroci brez premoženja. Mesečni stroški znašajo sicer samo 24 K, toda kjer tudi teh ni —? Sicer je dala dežela ustanov po 200 K. Pa tudi tisti, ki dobi to ustanovo, mora še gledati, kako bo plačal ostalo. Dogaja se, da časih propadejo vsa prizadevanja spraviti tega ali onega v zavod radi nesrečnih letnih 88 kron. Toda, kakor poizvemo iz spisa Milčinskega, je deželni odbor ustavil tudi te ustanove — ker nima pokritja. Umazanost!

Umazanost, pravimo. Kjer je pozabila država na svojo dolžnost, bi ne smela v svojem ožjem krogu tudi dežela. To tem manj, ker ima že itak skrbeti za svoje dobrotelne zavode. Toda pri deželni upravi so očitno drugih misli.*)

Naloga javnega mnenja in onih, ki so poklicani v to, da zastopajo "ljudstvo", je ta, da pritisnejo moralno na državno upravo, da stori v tem velevažnem in eminentno kulturnem vprašanju svojo dolžnost. Nič manj kakor država pa so tudi dežele in občine zavezane po svojih močeh prispevati k vzgoji zanemarnjene ali pokvarjene mladine. To je njih socialna dolžnost!

As. v "N. Z."

*) Kranjski dobrotelni zavodi so prišli za dnji čas v luč, ki osvetljuje tudi njih upravo. Niso dobrotelni, temveč kakor mladina zanemarnjena in so nehali eksistirati za kulturni svet.

Ured.

POSLANO.

Cenjeno uredništvo!

Da rojaki nekoliko izvedo, kako "solidno" podjetje ima Fr. Zotti v Chicagu, kjer prodaja prekomorske karte, hočem v naslednjem podati nekaj vrstic.

Letos, 28. maja sem kupil vozni listek za mojega brata in plačal v polnem znesku. Obljubili so mi, da bo "karta" v treh tednih na mestu. To se pa seveda ni izvršilo in brat je moral čakati skoro 11 tednov na "karto". Pisal je šestkrat sem, predno jo je dobil. Ko se je pa odpravil in prišel v Marsale, ga je zdravnik proglasil bolnim na obeh, kar je zelo dvomljivo; mogoče, da ni spal; pa je imel rdeče oči? Da bi Zottijevi agentje šli na roko njih pasazirjem in jih v taci slučajih pustili nekoliko odpočiti, jim seveda ne gre v glavo. Glavno je, da vzemo denar.

Med tem časom sem hodil spraševati na office 99 Dearborn Str., kaj je z bratom, da ga ni tako dolgo. Rek'o se mi je, da je Ignacij More na tisti ladji, ki je zamrla v pešek; seveda so lagali; kajti od brata sem dobil pismo, da on sploh ni videl nobene ladje. Pisal je, da so mu po vizitaciji vzeli "karto" pa ga poslali nazaj.

Ko sem videl, kako stvari stoje, sem šel na office Frank Zotti & Co. in prašal, bom li dobil nazaj karto. Nek vposlenec mi pravi, naj pridem čez tri dni. Čez tri dni pridem, a ni bilo nič; uprašal sem ne-

kega družega vposlenca, kdaj do-
bim vrnjeno svoto. Odgovor je bi:
čez 14 dni. Ko preteče obrok, grem
zopet na office in prašam zopet
enega po denarju. Ta se pa razjezi
in mi prav grobo reče, naj čakam
še en mesec. Ker nisem mogel od
nobenega dobiti pravi odgovor, sem
prašal, kje je "managar". Ta je
sedel v kotu. Ko pridem bližje nje-
ga si, mesto da bi me dostojno ogo-
voril, sleče rokavnik in reče: čakaj
na denar! Sedem tednov moraš če
čakati, da pride ticket iz Marsaille.
Eden je dejal 3 dni, drugi 14 dni,
tretji en mesec in četrti pa 7 tednov
— sem si mislil, lepi ljudje in lepi
humbugarji. Ker nisem na noben
način mogel dobiti tisti denar na-
zaj, sem Zottija tožil. Zatožil sem
seveda več kakor sem dobil, in še
zdaj mi je dolžan a se ne splača
tožiti, ker v tem oziru vedno tisti
"zmaga" ki ima več denarja. Sod-
nija je sicer sklenila, da plača meni
tvrdka stroške, pa jih neče. Tako
je, ako je človek le delavec. In Zot-
ti hoče imeti "dobro" in solidno
tvrdko? Rojaki! Slovenci! Hrvatje!
varujte se tacih tvrdk, ki preje ta-
ko sladko govore, potem se pa tako
umikajo, kadar je treba storiti dolž-
nosti.

Joe More,
Chicago, Ill.

Listu v podporo.

Vesela družba na Andreja dan
\$2; vesela družba na severni strani
"pri Jakat": ker je Klobučar tako
divjal in lagal na seji \$1.75; veseli
Zavertnikovi "lerfantje" pri sodru-
gu J. Ječmenjaku \$2.55; Mrs. Lu-
cy Peters: na obisku iz Durange,
Colo., 50c. —

Assesment slov. soc. kluba v Chi-
cagi \$2; "Da bi bil skoraj dan"
\$1.25; od bloka sodr. J. Zavertnika
25c. — Skupaj \$10.30.

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v ka-
zenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!
1628 1638 Unity Building
79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res. 5155 Prairie Ave.
Phone Drexel 7271.

Košček Bratje SALOON!

Dobro pivo, whiskey, likere, vino,
izvrstne smodke in prigrizek.
Oglasite se na Centri!

SLOVENSKA GOSTILNA

—pri—

FRANK ČECHU.

Slovenec in Hrvat naznanjam, da
sem odprl slovensko gostilno, v kateri
točim vedno dobro pivo in domače vino,
kjer imam vedno dobri in sveži prigrizek
Potujoči rojaki dobe stanovanje in hrano

Za obilen obisk se priporočam
spoštovanjem FRANK ČECH,
568 Center Ave., Chicago, Ill.

Jugoslovanska vinarna!

Podpisani naznanjam Hrvatom
in Slovincem v Chicagi in okolici,
ra točim najboljša raznovrstna
vdna po primirni ceni.

Pridite, pripeljite znance in
ijatelje, da se prepričate.
ip Z vsem spoštovanjem

Slavoljub Štajdohar,
316 W. 18th St., Chicago

Rojaki Slovenci

Čitajte novo obširno knjigo „ZDRAVJE“

Novih
50.000

se zastonj
razdeli
med
Slovence

Knjiga „ZDRAVJE“

Katera v kratkem izidé od slavnega im obče znanega:
Dr. E. C. COLLINS M. I.

Iz nje bode razvidili, da vam je on edini prijatelj, kateri vam zamore in hoče po-
magati v vsakem slučaju, ako ste bolni, slabi ali v nevolji.

Knjiga obsega preko 160 strani z mnogimi slikami v tušu in barvi ter je na-
pisana v Slovenskem jeziku na jako razumljiv način, iz katere za more vsaki mnogo
koristnega posneti, bodi si zdrav ali bolan. Ona je najzaneslivejši svetovalec za
moža in ženo, za mladeniča in deklico.

Iz te knjige bode razvideli, da je Dr. E. C. COLLINS M. I. edini, kateremu
je natanko znana sestava človeškega telesa, radi tega pozna vsako bolezen ter edini,
zamore garantirati za popolno ozdravljenje vsake bolezni, bodisi akutne ali zastarele
(kronične) kakor: tudi vsake tajne spolne bolezni.

Čitajte nekaj najnovejših zahval, s katerimi se rojaki zahvaljujejo za nazaj zadobljeno zdravje:

Cenjeni gospod Collins M. I.

Vam naznanjam da sem popolnoma zdrav in se Vam presrečno zah-
valim za Vaša zdravila ki ste mi jih pošiljali in to Vam rečem, da ta-
kega zdravnika ga ni, kakor ste Vi in Vaša zdravila so res najboljša,
ki so mi prav fino nucala. Jaz sem si dosti orizadeval pri drugih zdrav-
nikih, pa mi niso nič pomagali. Toraj, kateri ne verjame, naj se do me-
ne obrne in jaz mu bodem natančno pojasnil, da ste Vi res en izkušen
zdravnik, da tacega nima več svet.

✶ Toraj to pisemce končam ter Vam ostajam hvalčen do hladnega
groba.

ANTON MIHELICH
12 E. 39th St. N. E.
Cleveland, O.

Velespostovani Dr. E. C. Collins M. I.

Jaz se Vam najprvo lepo zahvaljujem za Vaša zdravila in Vam ve-
selo sporočnem, da sem zdrav. ne četim nobenih bolečin več in tudi
lahko delam vsako delo Vam naznanim častiti gospod. da jaz sem po
Vaših zdravilih zadobil prvotno zdravje in moč nazaj, kar se nisem
trostal, ker jaz sem se poprei 4 mesce zdravil pri drugih zdravni-
kih; vsaki mi je obljubil, da me ozdravi, a je bilo vse zamaj samo
da so mi žepe praznili. Šele potem sem se na Vas obrnil, ko sem uvi-
del, da mi drugi ne morejo pomagati. Jaz Vas bodem vsakemu bolniku
priporočal, da naj se do Vas obrne.

Sedaj se Vam še enkrat lepo zahvalim ter ostanem

Vaš iskreni prijatelj
J. LOWSHA.
Jenny Lind, Ark.

Na razpolago imamo še mnogo takih zahvalnih pisem, katerih pa radi pomanjkanja prostora ne mo-
remo priobčili. Zatoraj rojaki Slovincil ako ste bolni ali slabi ter vam je treba zdravniške pomoči,
prašajte nas za svet, predno se obrnete na družega zdravnika, ali pišite po novo obširno knjigo ZDRAVJE
katero dobite zastonj, ako pismu priložite nekoliko znamk za poštnino. Pisma naslavlajte na sledeči naslov

DR. E. C. COLLINS MEDICAL INSTITUTE,

40 WEST 34th ST.,

NEW YORK, N. Y.

Potem smete z mirno dušo biti prepričani v kratkem popolnega ozdravljenja.

Za one, kateri hočejo osebno priti v ta zavod, je isti odprt vsaki dan od 10 dopoldne do 5 ure
popoludne. V torek, sredo, četrtek in petek tudi od 7—8 z večer. Ob nedeljih in praznikih od 10—1
popoludne.

POZOR! SLOVENCIL! POZOR! SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkah in butelj-
kah in druge raznovrstne pijače
ter unijske smodke. Potniki dobe
čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrezba točna in izborna.
Vsem Slovincem in drugim Slo-
vanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Dr. W. C. Obendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni
in turgocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le
zdravila, 647 in 649 Blue Island Ave., Chicago
Uradne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer.
Izven Chicage živeči bolniki naj piše slovenski

SLOVENCem IN HRVATOM

priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselice
in društ. zadeve.

Točim izborna pivo "Magnet", fina namizna
importirana in domača vina, izvrstno žganje itd.
Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

535 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Slovenec in Hrvat naznanjamo, da izdelu-
jemo raznovrstne

po najnovejšem kroju. Unijsko delo; trpežno in lično. V zalogi
imamo tudi razne druge potrebščine, ki spadajo v delokrog
oprave — oblek. Pridite in oglejte si našo
izložbo. Z vsem spoštovanjem

J. J. DVORAK & CO.
598-600 Blue Island Ave Chicago.